

het vermogen tot leren

het systeem leren en werken in Gent

CAROLINE VANDEKINDEREN
PROMOTOR: RUDI ROOSE
ACHTERBAN: HILDE VAN KEER & GRIET ROETS
VAKGROEP SOCIAAL WERK & SOCIALE PEDAGOGIEK // VAKGROEP
ONDERWIJSKUNDE

het systeem leren en werken

- sinds 1983 voor jongeren tussen 15 en 25 jaar
- ontwikkelen van vaardigheden doorheen een combinatie van deeltijds leren en werken, mét ondersteuning vanuit welzijnsactoren
- decreet leren en werken (2008)
 - voltijds engagement (28 uur/week)
 - individuele trajecten obv vier fase-model: POT, voortrajecten, brugtrajecten en reguliere tewerkstelling
 - kwalificaties: certificaten & diploma's
- residu van het watervalstelsel, dat problemen blootlegt van sociale uitsluiting en "exit" van kwetsbare jongeren

kiemen voor het onderzoek

- gedeelde bezorgdheid (ROP, deeltijds@work) over een groep jongeren in het systeem leren en werken in Gent:
 - er wordt niet voor elke jongere een gepast traject gevonden
 - 20 % van de jongeren heeft een label NOB
 - slechts 65% voltijds engagement en slechts 2% diploma
 - frappante spijbelproblematiek
 - ongekwalificeerde uitstroom zorgt voor moeilijke overgang naar de arbeidsmarkt
- geeft een indicatie rond de grootorde en problematiek, maar zegt weinig over onderliggende constructieprocessen, probleemdefinities en interventies van beleid en praktijk

capabilities approach (Sen, 2009; Nussbaum, 2011)

- geen normatief, maar een reflectiekader dat ruimte creëert om kleine veranderingen teweeg te brengen
- aansturing van 2 centrale onderzoeksvragen → 2 onderzoeksfases

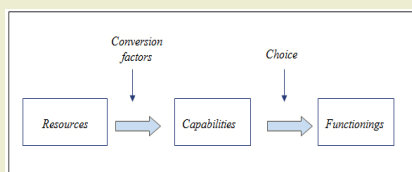
(1) wat is de kennisbasis waarop beleid en praktijk van het systeem leren en werken zijn geënt, en in welke mate resonanceert het perspectief van "maatschappelijk kwetsbare" jongeren hierin?

cfr. eerste onderzoeksfase: lokale netwerkanalyse

capabilities approach (Sen, 2009; Nussbaum, 2011)

(2) wat zijn hulpbronnen van "maatschappelijk kwetsbare" jongeren in het systeem leren en werken en vooral, hoe kunnen pedagogische praktijken van onderwijs - en welzijnsactoren bijdragen tot het realiseren van het "vermogen tot leren" (*capability for education*) en het recht op leren optimaliseren?

cfr. tweede onderzoeksfase: participatief onderzoek

lokale netwerkanalyse

- kwalitatieve analyse van beleidsdocumenten & diepte-interviews met sleutelfiguren in het beleid en de praktijk
- gesprekspartners: unizo, resoc, cdo de rotonde, clw, syntra, pcdo (Eeklo), steunpunt leerrecht en leerplichtbegeleiding, deeltijds@work, stad Gent departement onderwijs (verleden en huidig), stad Gent departement werk en economie, clb, vdab, kabinet, Groep Intro, Jes, Lejo, De werf

lokale netwerkanalyse

- aantal spanningen/paradoxen waarop actoren moeten werken
 - spanning tussen problematisering van non-participatie en exit obv (1) functionele benadering van onderwijs en (2) het recht op leren
 - spanning tussen (1) een formele/functionele definitie van succes en (2) een procesgerichte benadering van het concept
 - spanning tussen (1) participatieve, preventieve en empowerende ondersteuning en (2) voorwaardelijkheid van rechten
 - spanning tussen samenwerking vanuit (1) een organisatieperspectief en (2) een leerlingperspectief

participatief onderzoek

- de betekenis van non-participatie en *exit* van jongeren, vanuit een leerlinggericht perspectief?
- de manieren waarop onderwijs- en welzijnsactoren jongeren in het systeem leren en werken kunnen ondersteunen om hun **"vermogen tot leren"** en recht op leren te realiseren?

the capability for education:

(Walker, 2005; Otto & Ziegler, 2006; Sen, 2009; Kjeldsen & Bonvin, 2015)

- wat onderwijs betekenisvol maakt voor jongeren
- ruimte voor de zingeving van jongeren aan onderwijs & interventies
- *"what they have reason to value in education"*

participatief onderzoek

- participatief, biografisch, leefwereld georiënteerd onderzoek (Grunwald & Thiersch, 2009)
- 14 trajecten geselecteerd door 3 Gentse centra (rotonde, clw, syntra)
 - 7 "succesvolle" trajecten
 - 7 "moeizame" trajecten
- 40 semi-gestructureerde interviews:
 - 12 interviews met de jongeren
 - 28 interviews met betrokken praktijkwerkers

→ vanuit een multi-actor perspectief inzoomen op de onderwijscarrière, de ervaringen en de aspiraties van kwetsbare jongeren
- kwalitatieve inhoudsanalyse

participatief onderzoek

- spanning tussen uitkomstgerichte benadering gebaseerd op een employability-discours en een meer procesgerichte benadering dat aansluit bij de capabilities approach
- zeer complexe situaties waarop wordt tussengekomen, waarin professionals moeten omgaan met paradoxen en ambiguïteit
- inpluggen in processen van betekenisverlening

participatief onderzoek

Bilal (adapted preferences)

- C: Waarom heeft Bilal een opleiding keukenmedewerker gevolgd?
 - TB: Waarom? Omdat, één van de dingen is ook, alle leerlingen die niet in een andere opleiding passen, komen daar terecht. Wat moesten we hem geven? Administratief bediende? Magazijnmedewerker? Dat zijn redelijke cursussen. Lassen? Dat is dan weer technisch. Hij had het allemaal niet mee. En horeca is, ja, de... het is anoniem hé? Horeca is een beetje de vuilbak van het deeltijds beroepsonderwijs hé. Als ze nergens anders passen...
 - B: Ik ben zeer tevreden hier. Omdat het rustig is. Geen oorlog. Respect. Dat is belangrijk voor mij. Tevreden. In Afghanistan studeerde ik niet. Niets. Dus ik ben blij dat ik hier leef.

participatief onderzoek

- C: Nu, het feit dat Bilal een succes is, is dat voor u vooral door het feit dat hij tewerkgesteld is? Of is iets anders daarin doorslaggevend voor u?
 - TB: Het is een combinatie van factoren hé. Die gast is volledig open gebloeid. Vandaar ook dat ze hem Django beginnen noemen zijn: Django unchained. Op een aantal jaren tijd is die gast hier, ge kunt dat alleen maar uitbeelden eigenlijk. Hij liep zo hé (demonstreert ineengebogen houding). En nu als hij hier binnenkomt (demonstreert een fladderend contentement). Weet wel. Dat zegt alles eigenlijk. Het feit dat hij met alles in orde is. Dat hij administratief in orde is. Dat hij een appartementje heeft. Dat hij werk heeft. Waardoor hij ook aan zijn zelfontplooiing een beetje iets kan doen hé, in zijn privé, sociaal veel beter functioneert en zo. Dat is ongelooflijk.

participatief onderzoek

- BBT: Afghanen, die jongens komen van echt ver, maar die weten ook van we zitten hier nu, we gaan het zelf moeten waarmaken. Dikwijls hebben ze ook familie die mensensmokkaars een klets geld moeten geven of terugbetalen en waar ze wat centjes naar opsturen. Dus hoe rapper ze echt aan een job geraken, hoe meer ze kunnen verdienen he. En dan zit je met grote concurrentie van de Quick en de McDonalds die zeggen van je: moet niets kunnen, kom maar hier werken. En ja, dan hebben ze al heel wat meer centjes dan ze hier kunnen krijgen. Want als je met 250euro van een brugproject in de horeca een maand moet rondkomen is dat moeilijk he. Maar ik probeer hen dan ook te zeggen van jongens, nu is het efkes afzien maar later ga je er veel meer vruchten van plukken.

participatief onderzoek

- BBT: Ik probeer hen te motiveren, door elke dag lekker eten te maken. Ik kan weggeraken met veel minder, maar ik vind het belangrijk dat ze groeien en dat gevoel van eigenwaarde hebben., Dat ze de borden kunnen serveren met ne smile, en erop kunnen stoefen. Een aantal gastjes pakt elke dag foto's van de borden om op hun facebook te zetten, vind ik fantastisch, als ze een trots hebben, dat motiveert hen. (...) Dat het hier wat naam krijgt en een goede referentie wordt voor hen. Het stad heeft nog andere restaurants, meer grootkeukens. Daar zijn het zakken die worden opengescheurd. Of keukens waar je een hele dag achter de afwas staat . En daar is het dan meer op attitudes dat ze werken: op tijd komen, beleefd zijn. En hier is het wat kan ik.; goed snijden, koken. (...) Voor het geld moeten ze het niet doen. Je moet hen op een andere manier motiveren. (...) **Ambiance, sfeer, muziekje, beetje lachen, beetje zwanzen, en**

participatief onderzoek

Jowan (interpreteren van en omgaan met exit)

- PL: Hij zit altijd vol goede bedoelingen. Maar in feite kan hij het niet waarmaken. Van het begin van het jaar tot nu, is hij tot januari bijna niet geweest. En dan vanaf januari, eens een dag in de week wel, dan niet. Dan eens twee weken na elkaar wel. Dan eens drie weken na elkaar niet, bij wijze van spreken. Maar zo kan ik hem geen attest geven hé. En dat vind ik zo spijtig. Ik vind dat heel spijtig. Waarom komt hij niet, voor die twee dagen? Hij is het voor zichzelf aan het verbrodden hé. En dat is verdomd spijtig, maar ik kan niet blijven zeggen van: "ja, Florijan, ik zal het wel eens door de vingers zien". Neen, hij wist dat hij moest blijven komen.

participatief onderzoek

- J: Ik heb op verschillende plaatsen een brugproject gedaan. Maar dat ging allemaal naar de bodem toe. Ik werk heel graag maar dan moet ik ook behandeld worden op die manier van wat ik u geef. Het probleem daar was, ik had het financieel moeilijk , en met die 3,4EUR die ik per uur kreeg, daar had ik eigenlijk in feite niets aan. Ik kon beter zeg maar op straat hangen, iemand anders afpersen bijvoorbeeld, zoals andere gasten, en ge hebt nog steeds dan 20EUR per dag. Dus ben ik heel die periode bijna afwezig geweest. Maar ik heb niet thuis zitten slapen heel de dag, maar gezocht naar ander werk, bv, frituurwerk. (...) Plus als de sfeer niet goed is voor mij op mijn werk, dan ga ik daar ook niet kunnen blijven. Dat was het probleem, ge komt daar af om zes uur, ge ziet allemaal dode blikken, ge ziet geen een blik die echt gelukkig is. Dat is het probleem als ik met een persoon is die niet gelukkig kan zijn, dan ga ik me ook zo fucked up voelen

participatief onderzoek

- J: Ik heb eigenlijk heel veel geluk met deze school. Op een andere school was ik allang uitgeschreven omdat het bepaalde periodes niet ging hoe het moest. Ik was 18 geworden, ik had 4 of 5 maanden geen werk., Normaal moet je na 3 maanden uitgeschreven worden. Als ik gestopt was of ik had geen kans meer met deze school, dan zag ik me nu al thuis zitten achter de laptop werk zoeken. Werk dat ik helemaal niet graag zou doen zoals in een fabriek staan. Ik heb echt geluk met deze school want deze school zet mij echt een stap verder met mijn toekomst want met een diploma bent ge anders dan zonder diploma snapt ge? Ge hebt meer keuzes. (...) Ze geven de leerlingen niet op. Ze proberen de persoon doorzettingsvermogen te geven en ze proberen hem beter te laten voelen door positieve dingen te zeggen, snapt ge. Ook de negatieve dingen dat ge ook weet van dat zijn uw fouten dat

participatief onderzoek

- J: Ik ben boos geworden. Uit haar mond kwam het alsof het uit mijn kont komt wat ik vertel. Problemen verzinnen om thuis te blijven? Waarom zou ge u eigen slecht of zielig tonen om thuis te kunnen blijven? Ik heb verteld van kijk, voor mij is dat geen probleem die afspraak, van als ik een dag niet meer afkom, ik ben het ermee eens ik begrijp dat, maar ge moet niet praten alsof ik alles heb gelogen en geen moeite doe want ik doe wel moeite. Ik moest die auto zelf verzekeren, ik moest die auto allemaal zelf laten keuren, ik heb dat allemaal op mijn eigen moeten doen. (...) Dat zijn belangrijkere dingen voor mij dan één dag theorie, want met die auto kan ik ook naar school komen, daardoor geraak ik ook op tijd hier en dat geeft me meer kracht weer. Ik koop niet een auto voor de macho uit te hangen, maar om dichterbij mijn doelen te komen. Om een tweede job te kunnen doen in de avond. Om mijn ouders te kunnen helpen met inkopen of als ze ziek zijn ze te

participatief onderzoek

- PL: Ik heb op de klassenraad gezegd, voor we samen een beslissing nemen om hem uit te schrijven, wil ik wel eerst weten of hij dan zijn geld [leefloon gekoppeld aan zijn vrijwilligerswerk bij het OCMW] mag houden. Hij heeft dat nodig. Sommige collega's zijn daarin nogal cru in, qua uitschrijven. Maar dat heeft soms enorme consequenties voor die jongeren zelf. Hou daar eens wat rekening mee. We zijn maar zo'n stukje op gans zijn leven he. Maar dat klein stukje kan wel door ons beslissing veel kapot maken. Hier zijn soms mensen die heel snel zeggen: "ja dat kan niet". We hebben hem al 23 keer geholpen, maar probeer het nog eens op een andere manier, de 24ste keer kan misschien positief zijn. Je moet hem zijn geld niet afpakken ook he. De stoel onder zijn gat niet wegschuiven, zonder er eerst een krukje naast te zetten. Maar niet zomaar de stoel wegtrekken, want dat is de

conclusie

pedagogische praktijken die het "vermogen tot leren" helpen te realiseren:

- erkennen van de aspiraties van de jongeren als sociaal ingebed, en afhankelijk van maatschappelijke hulpbronnen, ook al zijn deze aspiraties niet consistent met de functionele verwachtingen vanuit het *employability* discours
- erkennen van de zingevingactiviteit van de ander
- verantwoordelijkheid en autonomie krijgen pas vorm in verhoudingen/relaties/situaties
- een shift van voorwaardelijkheid naar tegensprekelijkheid
- geen definitieve antwoorden, maar ruimte voor een zoeken in complexiteit, ambiguiteit en paradoxen

contact

- vragen?
- suggesties?
- bedenkingen?

caroline.vandekinderen@ugent.be